

สรุปและเสนอแนะ

สรุป

โครงการหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรสันกำแพง เป็นโครงการในพระราชดำริ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการหาที่ทำกินให้กับเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน ในพื้นที่ป่าสงวนที่หมดสภาพในรูปของสหกรณ์ การแบ่งที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรนั้น เป็นไปในรูปการให้สิทธิในการทำกินในที่ดินที่แบ่งให้ แต่เกษตรกรจะไม่มีกรรมสิทธิในที่ดิน ทำให้ไม่สามารถซื้อขายกันได้ แต่มีสิทธิในการทำกินได้ชั่วลูกชั่วหลาน

อย่างไรก็ดี วัตถุประสงค์เบื้องต้นในการจัดตั้งโครงการหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรสันกำแพงนั้น เดิมที่ต้องการจัดให้เป็นหมู่บ้านเกษตร-อุตสาหกรรม เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้จากกิจกรรมหลายประเภท ทั้งนี้เนื่องจากพื้นดินภายในโครงการมีสมรรถนะที่ดินที่ต่ำ หน้าดินชั้นมาก การทำการเกษตรแต่เพียงอย่างเดียวจะให้ผลผลิตไม่เพียงพอแก่การครองชีพ ต่อมาภายหลังวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ถูกปรับเปลี่ยนไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และแผนโครงการมิได้ระบุไว้ชัดเจน ดังนั้น จึงปรากฏว่าโครงการหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรสันกำแพงได้เปลี่ยนเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ซึ่งวัตถุประสงค์เบื้องต้นในการให้เป็นหมู่บ้านเกษตร-อุตสาหกรรม มิได้มีการระบุไว้อีกเลยภายหลังปี 2521 ดังนั้น การส่งเสริมอุตสาหกรรมและอาชีพเสริมจึงทำเป็นครั้งคราวมิได้กระทำอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับแนวความคิดของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการจะเห็นความสำคัญ

ในด้านของหลักการสหกรณ์โดยสากล ซึ่งหลักการสำคัญ 4 อย่าง คือ

1. สหกรณ์เป็นสมาชิกโดยไม่จำกัด แต่โครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพงจำกัดให้ผู้ที่อยู่ภายในโครงการเท่านั้น ที่จะได้รับสิทธิในการเป็นสมาชิก ซึ่งสมาชิกเหล่านี้ก็ต้องผ่านการคัดเลือกก่อนการเข้าร่วมโครงการอีกด้วย โดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาล

2. สหกรณ์จะต้องจัดการอบรมให้สมาชิกอยู่เสมอ แต่ปรากฏว่าโครงการมิได้มีการจัดการอบรมให้แก่สมาชิกมากเพียงพอ ทำให้สมาชิกส่วนใหญ่ไม่เข้าใจถึงระบบสหกรณ์ คงคิดว่าสหกรณ์เป็นหน่วยงานของรัฐที่ตนจะได้สิทธิพิเศษ

3. สหกรณ์จะต้องเป็นการรวมตัวของสมาชิกในการร่วมมือกันเพื่อพัฒนาตนเอง แต่โครงการหมู่บ้านสหกรณ์นี้ เป็นโครงการซึ่งเริ่มก่อตั้งจากหน่วยงานของรัฐ เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกสมาชิก นอกจากนี้ จะเห็นได้สหกรณ์สันกำแพงนี้ ได้สิทธิพิเศษมากกว่าสหกรณ์อื่น ๆ ในแง่ที่รัฐได้ทุ่มเทงบประมาณในการสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่าง ๆ ให้ นอกจากนี้ ยังส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยในด้านการจัดการต่าง ๆ อีกด้วย จึงนับว่าสหกรณ์แห่งนี้ เริ่มต้นโดยหน่วยงานของรัฐ มิได้เกิดจากความต้องการของเกษตรกร จึงทำให้สมาชิกของสหกรณ์ขาดความเข้าใจถึงหลักการสหกรณ์ อันทำให้ขาดความร่วมมือจากกลุ่มสมาชิก

4. สหกรณ์จะต้องให้ความเสมอภาคในการให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิก แต่โครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพงให้ความช่วยเหลืออย่างไม่เสมอภาค เช่น การสร้างโรงเลี้ยงไก่ไข่ในหมู่บ้านที่ 1 โดยกำหนดให้เป็นอาชีพเสริม และให้สมาชิกในหมู่บ้านที่ 1 เท่านั้นที่จะเข้าทำงานในโรงเลี้ยงไก่ได้¹ ส่วนหมู่บ้านอื่น ๆ ไม่มีอาชีพอื่นใดเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำการเกษตรเลย

นอกจากนี้ โครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพงยังนับว่าเป็นโครงการที่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกได้รับอภิสิทธิ์ต่าง ๆ มากกว่าเกษตรกรในท้องถิ่นอื่น ๆ เช่น ในกรณีของเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐบาล และภาคเอกชน หรือเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ในโครงการส่งเสริมโคนม รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์และที่ดินที่ได้รับการบริจาค เท่าที่สามารถประมาณการได้เป็นเงินประมาณ 250 ล้านบาท ทั้งนี้ไม่รวมเงินงบประมาณจากรัฐบาลต่าง ๆ ที่ใช้ในการส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นเงินงบประมาณที่สูงมาก และการให้สินเชื่อของธนาคารกรุงไทยในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำมาก ซึ่งความช่วยเหลือทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นนั้น เกษตรกรอื่น ๆ ที่มิได้เป็นสมาชิกไม่มีโอกาสที่จะได้รับ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีการทุ่มเทเงินงบประมาณและเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่สหกรณ์การเกษตรสันกำแพงก็ยังไม่มีการพัฒนาให้ได้ถึงจุดมุ่งหมายเบื้องต้นของวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้แต่เริ่มแรกเลย จะเห็นได้ว่า สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทยังไม่สามารถถอนตัวจาก

¹ ณรงค์ จันทิยา, สมาชิกสหกรณ์สันกำแพง, สัมภาษณ์ 25 พฤศจิกายน 2526

โครงการในระยะเวลาที่กำหนดไว้แต่แรก โดยจะถอนตัวในปี 2523 แต่จนกระทั่งปัจจุบัน สำนักงาน
เร่งรัดพัฒนาชนบทก็ยังมีอาจจะถอนตัวจากโครงการได้ นอกจากนี้ สมาชิกในโครงการถึงร้อยละ 36
มีความเห็นว่า ฐานะความเป็นอยู่ในปัจจุบันไม่ได้ดีกว่าฐานะความเป็นอยู่ก่อน เข้าร่วมโครงการ

ข้อเสนอแนะ ของโครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพงนั้น เป็นโครงการที่มีการทำการ
เกษตรเป็นหลัก จากการศึกษาพบว่า เชียงใหม่ เป็นตลาดสินค้าเกษตรที่สำคัญ และเป็นศูนย์
กลางการคมนาคมที่จะส่งต่อไปยังจังหวัดต่าง ๆ ดังนั้น หากมีการขยายพื้นที่ถือครองทางการเกษตร
เพื่อเพิ่มผลผลิตก็ยังสามารถทำได้เนื่องจากยังมีแหล่งตลาดรับซื้อ

ข้อเสนอแนะแบ่งเป็น 4 ประเภท

1. ด้านกายภาพ ควรจะมีการปรับปรุงและส่งเสริมให้มีการบำรุงดิน ปรับพื้นที่ให้สามารถ
เพาะปลูกพืชได้มากขึ้น แบ่งพื้นที่ถือครองให้แก่เกษตรกรเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการจัดหาแหล่งน้ำ เพิ่ม
เติมให้เพียงพอแก่การเพาะปลูก และการปรับปรุงด้านการคมนาคมโดยการจัดให้มีรถประจำทาง
เพื่อเข้าสู่โครงการเพิ่มขึ้น โดยอาจจัดร่วมกับรถที่จะเข้าไปสู่ม่อน้ำพุร้อนที่อยู่ใกล้พื้นที่โครงการ
ในบริเวณหมู่ที่ 4 ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถจะเดินทาง และขนส่งผลผลิตได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามจากการพิจารณาการขยายพื้นที่ถือครองทางการเกษตร โดยพิจารณาจากพื้นที่
ที่เหมาะสมแก่การเกษตรของโครงการ¹ แล้ว เมื่อรวมกับพื้นที่ที่สมาชิกถือครองอยู่ก่อนแล้วพบว่า
พื้นที่สมาชิกถือครองอยู่ก่อนแล้วพบว่า พื้นที่สมาชิกถือครองทั้งหมด หากมีการขยายเพิ่มขึ้นแล้วจะมี
พื้นที่ถือครองประมาณ 8-16 ไร่ ซึ่งต่ำกว่าที่ได้มีการศึกษามาก่อนแล้วในบทที่ 2 เกี่ยวกับพื้นที่
ถือครองทางการเกษตรของทิวบุตร และโมซาฟ ซึ่งมีพื้นที่ถือครองอย่างต่ำที่สุดครอบครัวละ 30 ไร่
ทั้งยังต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยใช้ในการผลิต ส่วนฝั่งหมู่บ้านสหกรณ์นิคมแบบ "อันนระธานี" นั้นสมาชิกถือ
ถือครองที่ดินครอบครัวละประมาณ 20 ไร่ (ที่ดิน 10 ไร่, สวน ไร่เลี้ยงสัตว์ 1.5 ไร่ ทุ่งนา
8.5 ไร่) ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ดังนั้น การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรของสมาชิก
ในโครงการจึงต่ำมาก และพื้นที่มีสมรรถนะที่ดินต่ำอีกด้วย จึงจำเป็นต้องมีอาชีพเสริมซึ่งจะกล่าว
ต่อไป

2. ด้านเศรษฐกิจ จะต้องมีการวางแผนการเพาะปลูกโดยคำนึงถึงสมรรถนะที่ดินและ
พื้นที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกให้ตรงกับสมรรถนะที่ดิน รวมทั้งด้านการตลาดและอื่น ๆ ด้วย
นอกจากนี้ก็ควรส่งเสริมให้เกษตรกรในโครงการมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้น เนื่องจากพื้นที่ถือครอง

¹ การพิจารณาความเหมาะสมได้วางอยู่บนสมมติฐานที่ว่าภาวะการตลาดจะสอดคล้องกับการ
ขยายตัวด้านการเกษตร เนื่องจากตัวเมือง เชียงใหม่จะเป็นศูนย์กลางการบริโภคและส่งออกผลผลิต
การเกษตรจากสหกรณ์ได้อย่างไม่จำกัด

ทางการเกษตรนั้น ไม่สามารถเพาะปลูกให้เพียงพอแก่การยังชีพได้ จึงควรที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และการทำอาชีพอื่น ๆ เช่น การเลี้ยงไก่ไข่ที่ไว้พื้นที่จำกัด เป็นต้น โดยการส่งเสริมอาชีพควรทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถจำหน่ายสินค้าที่ค้างชำระคืนแก่ธนาคารได้มากขึ้น โดยโครงการอาชีพเสริมควรจะมีโครงการอาชีพเสริมจะมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าจะส่งเสริมให้เกษตรกรมีอาชีพใด และกำหนดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ รวมทั้งระยะเวลาที่จะให้บรรลุลำดับประสงค์ด้วย เพื่อที่ว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่จะได้ทราบนโยบาย และสามารถจะดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

3. ด้านประชากร ควรจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์และความรู้ด้านการเกษตร และอาชีพเสริมให้แก่เกษตรกรในโครงการ ทำให้สมาชิกในโครงการมีความเข้าใจระบบสหกรณ์มากขึ้น และเข้าใจถึงผลประโยชน์จากการร่วมมือกันของสมาชิก ก่อให้เกิดกำลังใจและความกระตือรือร้นของเกษตรกรในการประกอบอาชีพและช่วยเหลือตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการทำให้สมาชิกรักถิ่นฐานมากขึ้น และจัดปัญหาการหลบหนีออกจากโครงการ อย่่างไรก็ตามหน่วยงานของรัฐควรที่จะเริ่มต้นก่อนตัว และจัดอบรมให้สมาชิกในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งการฝึกให้สมาชิกทำงานร่วมกันมากขึ้นอีกด้วย เพื่อให้หน่วยงานของรัฐสามารถถอนตัว โดยที่สมาชิกโครงการสามารถที่จะรวมตัวกันและปฏิบัติงานต่าง ๆ ของสหกรณ์ได้ด้วยตนเอง

4. ด้านองค์กร ในที่นี้หมายถึงสหกรณ์ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการมาจากหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน ซึ่งควรให้มีการประสานงานกันในกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ จะได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งในการบริการสมาชิกทางด้านตลาดนั้น ควรจะได้หาผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ เพื่อให้การค้าขายผลผลิตของสมาชิกมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และวางแผนการเพาะปลูกให้ตรงกับความต้องการของตลาด และสมรรถนะที่ดิน

ด้านนโยบายควรจะให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและคณะกรรมการดำเนินงานผู้มีส่วนเข้าร่วมกับปัญหาในพื้นที่มีโอกาสในการเสนอแนะนโยบายมากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งจะมีผลทำให้เจ้าหน้าที่และคณะกรรมการดำเนินงานมีกำลังใจ และความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังจะทำให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพขึ้น และหากมีการกำหนดแผนงานโครงการต่าง ๆ ให้ชัดเจน จะทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจโครงการและสอบถามความคิดเห็นของเกษตรกร พบว่า ผู้อำนวยความสะดวกของโครงการไม่ได้มีโอกาสทราบปัญหาของสมาชิกเท่าที่ควร ซึ่งเป็นผลจากการที่ ผู้อำนวยความสะดวกไม่ค่อยได้พบปะกับสมาชิกของโครงการ หรือไม่ได้ไปเยี่ยมชมตามแปลงหมู่บ้านโครงการมากนัก แต่จะอยู่เฉพาะบริเวณแปลงกลางอันเป็นที่ตั้งของสำนักงานสหกรณ์ ดังนั้น หากผู้อำนวยความสะดวก ถือเป็นผู้บริหารที่สูงสุดของสหกรณ์ จะมีโอกาสได้รับรู้ปัญหาของสมาชิกมากขึ้น จะทำให้การแก้ไข ปัญหาและการพัฒนาสหกรณ์มีประสิทธิภาพขึ้น

โครงการหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรสันกำแพงนี้ หากสามารถแก้ไขปัญหาด่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอบรมความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกสามารถเข้าใจและเรียนรู้ระบบสหกรณ์ได้มากขึ้น ก็จะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ได้เร็วยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาด่าง ๆ เหล่านี้ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องกันทั้งสิ้น ดังนั้น การแก้ไข ปัญหาจึงควรจะทำทุกด้านในเวลาเดียวกัน และมีการวางแผนการในการดำเนินการต่อไปอย่าง ชัดเจน เพื่อประมวลผลการดำเนินงานได้อย่างดีขึ้น ทั้งนี้ การวิจัยนี้ก็เพียงแนวทางในการ แก้ไขปัญหาและเสนอแนะทางพัฒนาโครงการหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรสันกำแพง ต่อไป

แนวทางในการปรับปรุงเพื่อพัฒนาของโครงการหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรสันกำแพงนั้น มีความต้องการระดับการปรับปรุงในแต่ละด้าน และแต่ละหมู่บ้านแตกต่างกัน ดังนี้คือ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 77 เนื้อที่ถือครองที่จะขยายได้

หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	พื้นที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน	พื้นที่ทำประโยชน์	พื้นที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก	คงเหลือพื้นที่ไม่ได้ทำประโยชน์	สามารถขยายพื้นที่ถือครองเฉลี่ยครอบครัวละ	รวมพื้นที่ถือครอง
1	57	5.59	125	463	338	5.92	11.88
2	52	6.67	124	435	233	3.43	10.1
2(โคนม)	16	5.22	78				8.65
3	51	4.49	81	698	617	12.09	16.58
4	76	5.15	142.88	885	742.12	9.76	14.91
5	31	5.99	71.38	437	365.62	11.79	17.78
6	37	6.06	76.75	394	317.25	8.57	14.63
รวม	320	5.64	621.51	3,312	2,612.99	8.16	13.8

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 78 การเปรียบเทียบลำดับที่การพัฒนา

หมู่ที่	กายภาพ	เศรษฐกิจ	ประชากร	รวม
1	4	2	6	4
2	1	5	1	2
2 (โคนม)	1	1	2	1
3	2	7	3	3
4	3	6	7	7
5	5	4	4	6
6	6	5	5	5

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมู่บ้านที่ 1 มีระดับการพัฒนาเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่น ๆ ของโครงการอยู่ในอันดับที่ 4 มีความได้เปรียบหมู่บ้านอื่นทางด้านกายภาพอยู่ในอันดับที่ 4 คือ มีพื้นที่รับน้ำฝนเฉลี่ยสูง ถนนและผิวการจราจรบริเวณหมู่บ้านดี ส่วนด้านเศรษฐกิจมีระดับการพัฒนาในอันดับที่ 2 นั้น มีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนค่อปีสูงที่สุด ทั้งนี้เพราะมีฟาร์มไก่ไข่ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านที่ 1 เกษตรกรในหมู่บ้านนี้ผลัดเปลี่ยนกัน เข้าทำงานในฟาร์มซึ่งได้ค่าจ้างสูงกว่าการรับจ้างทำงานอื่น ๆ ส่วนเกษตรกรหมู่บ้านอื่น ๆ ไม่มีสิทธิเข้าทำงานในฟาร์มไก่ไข่นี้ เนื่องจากฟาร์มไก่ไข่ถือเป็นอาชีพเสริมให้แก่เกษตรกรหมู่บ้านที่ 1 เท่านั้น นอกจากนี้ยังมี รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนในภาคเกษตรต่ำ มีมูลค่าทรัพย์สินอยู่ในระดับปานกลาง และมีสภาพของประชากรในระดับต่ำคืออยู่ในอันดับที่ 6

ข้อเสนอแนะสำหรับหมู่บ้านที่ 1 คือ การขยายพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ซึ่งตามตารางที่ 77 นั้นหมู่บ้านที่ 1 สามารถขยายพื้นที่ถือครองได้อีกครอบครัว 5.92 ไร่ รวมแล้วแต่ละครอบครัวจะมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 11.88 ไร่ ซึ่งก็ยังคงจัดว่าอยู่ในระดับที่ต่ำ อย่างไรก็ตามการขยายพื้นที่ถือครองทางการเกษตรก็จะเป็นการขยายพื้นที่รับน้ำอ่างและรับน้ำฝนได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังควรเพิ่มปริมาณน้ำชลประทาน เช่น การขุดบ่อน้ำ ปรับปรุงบริการจากอ่าง เก็บน้ำให้มีประสิทธิภาพโดยไม่ปล่อยให้มีการไหลของน้ำทิ้งโดยสูญเปล่า รวมทั้งการปรับปรุงสภาพถนน, การบำรุงดิน และการปรับพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่ปัญหาทางด้านกายภาพเป็นปัญหาที่ต้อง เร่งแก้ไขโดยด่วน ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจต้องปรับปรุงรายได้ภาคเกษตรโดยการวางแผนการเพาะปลูก และการปรับปรุงวิธีการ เลี้ยงโคนม เพื่อให้ได้น้ำนมดิบเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหากมีการปรับปรุงด้านต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว จะสามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านได้เพิ่มมากขึ้น แต่ทั้งนี้ เกษตรกรก็ควรจะได้รับ การปรับปรุงคุณภาพด้วยการให้การศึกษาและอบรม เกี่ยวกับความรู้ทางสหกรณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ และกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน รวมทั้งการ เน้นความสำคัญในการช่วยเหลือตนเอง โดยชี้แจงให้เกษตรกรเข้าใจว่าหน่วยงานรัฐบาลจะต้องถอนตัวออกไปในที่สุด ดังนั้น การดำเนินงานของสหกรณ์จะดำเนินต่อไปได้ ด้วยตัวของ เกษตรเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักการของสหกรณ์ที่ว่าสหกรณ์ตั้งขึ้นด้วยความสมัครใจและความร่วมมือของสมาชิกในการดำเนินการธุรกิจ เพื่อประโยชน์ของสมาชิกและส่วนรวม

หมู่บ้านที่ 2 มีระดับการพัฒนาอยู่ในอันดับที่ 2 มีความได้เปรียบหมู่บ้านอื่นทางด้านกายภาพอยู่ในอันดับที่ 1 คือ มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรสูง พื้นที่เพาะปลูกพืชเหมาะสมกับสมรรถนะที่ดินมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ มีพื้นที่รับน้ำฝนมากและผิวจราจรภายในโครงการดีที่สุดในส่วนทางด้านเศรษฐกิจนั้นมีการพัฒนาในอันดับที่ 5 มีความเสียเปรียบคือมูลค่าทรัพย์สินต่ำ รายได้น้อย เมื่อเทียบกับหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) แต่อยู่ในระดับปานกลางเมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่น ๆ แต่มีรายได้ภายนอกเกษตรค่อนข้างสูง ส่วนด้านสภาพของประชากรอยู่ในอันดับที่สูงที่สุด ทั้งนี้ เพราะมีอัตราส่วนการะวัยแรงงานที่ต่ำที่สุด

ดังนั้น สภาพทางกายภาพอย่างเดียวกันก็ได้สามารถเอื้ออำนวยให้มีความ เป็นอยู่ดีด้วย เนื่องจาก มีปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญเกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะสำหรับหมู่บ้านที่ 2 คือ การขยายพื้นที่ถือครองทางการเกษตร เนื่องจากพื้นที่ ถือครองที่มีอยู่เดิมคือประมาณ 6.67 ไร่ แต่สามารถขยายพื้นที่ถือครองได้ครอบคลุม 3.43 ไร่ ซึ่งเมื่อรวมกับพื้นที่ถือครองที่มีอยู่เดิมแล้วรวมเป็น 10.1 ไร่ ซึ่งนับว่ายังต่ำมาก แต่ก็สามารถเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกให้เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามการขยายพื้นที่ถือครองต้องทำควบคู่ไปกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอีกด้วย การเพิ่มพื้นที่ถือครองเป็นการเพิ่มพื้นที่ที่จะรับน้ำอ่างได้อีกด้วยซึ่งนับว่าเป็นปัญหาค่อนข้างเร่งด่วนของหมู่บ้านที่ 2 นอกจากนี้ยังต้องมีการปรับปรุงบำรุงดิน รวมทั้งการปรับพื้นที่เป็นขั้นบันไดเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก ส่วนด้านเศรษฐกิจต้องการการปรับปรุงรายได้ภาคเกษตร โดยการวางแผนการเพาะปลูก และจัดหาอาชีพเสริม รวมทั้งการปรับปรุงวิธีการเลี้ยงโคนม เพื่อให้ได้น้ำนมเพิ่มมากขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ส่วนด้านการปรับปรุงคุณภาพของเกษตรกรนั้น เน้นการเพิ่มศักยภาพโดยการให้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง โดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เน้นความสามัคคีในหมู่สมาชิก และการช่วยเหลือตนเองมาก

หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีระดับการพัฒนาอยู่ในอันดับที่ 1 ทั้งนี้เพราะได้เปรียบหมู่บ้านอื่น ๆ ทางด้านกายภาพคือมีพื้นที่ถือครองสูงกว่าหมู่บ้านอื่นมีพื้นที่รับน้ำฝนสูง มีการบริการจากอ่างเก็บน้ำดี พอดี และผิวการจราจรของถนนบริเวณหมู่บ้านค่อนข้างดี ระยะทางจากหมู่บ้านไปยังแมลงกลางไม่ไกลนัก ด้านเศรษฐกิจมีอันดับการพัฒนาในอันดับที่ 1 ด้านเศรษฐกิจมีความได้เปรียบในด้านรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้ภาคเกษตรซึ่งมีสูงกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ หลายเท่าตัว ทั้งนี้หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) มีอาชีพหลักในการเลี้ยงโคนม และทำการเลี้ยงโคนมก่อนหมู่บ้านอื่น ๆ มีรายได้ถึง 96% จากการเลี้ยงโคนม ซึ่งทำรายได้ให้มาก แต่ก็มีรายจ่ายภาคนอกเกษตรสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีมูลค่าทรัพย์สินที่สูงที่สุด และสภาพอาคารบ้านเรือนที่ดีกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ มาก ส่วนด้านศักยภาพของประชากรอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ : ต้องการการปรับปรุงโดยการขยายพื้นที่ถือครองโดยสามารถขยายได้ครอบคลุม 3.43 ไร่ ซึ่งเมื่อรวมกับพื้นที่ถือครองที่มีอยู่แล้วจะมีพื้นที่ถือครองทั้งสิ้น 8.65 ไร่ ซึ่งค่าที่สุด แต่อย่างไรก็ตามหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) ก็ได้มีอาชีพหลักในการทำการเพาะปลูก และหมู่บ้านที่ 2 มีบริเวณที่เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์สูงที่สุดคือประมาณ 1,012 ไร่ ซึ่งเหมาะแก่การเลี้ยงโคนม จึงนับว่าเป็นการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดินอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามก็ยังคงต้องการการปรับปรุงด้านการชลประทานโดยการหาแหล่งน้ำใหม่เพิ่มขึ้น การปรับปรุงบริการจากอ่างเก็บน้ำโดยการปรับปรุงการบริหารการปล่อยน้ำ

ปรับปรุงสภาพถนน เพื่อให้ความสะดวกในการคมนาคม และการปรับปรุงบำรุงดิน การปรับพื้นที่เป็นขั้นบันได ส่วนด้านเศรษฐกิจโดยทั่วไปแล้ว หมู่บ้านที่ 2 (โคนม) นี้เป็นหมู่บ้านที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีที่สุดในโครงการ แต่ควรจะมีอาชีพเสริมด้วย นอกจากการเลี้ยงโคนม ซึ่งทำเป็นอาชีพหลัก รวมทั้งการวางแผนการเพาะปลูกในที่ดิน และการปรับปรุงรายได้จากภาคนอกเกษตร อย่างไรก็ตาม ควรปรับปรุงวิธีการเลี้ยงโคนมด้วย เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำนมดิบ อันจะเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรขึ้นอีกด้วย อนึ่งแม้ว่าหมู่บ้านที่ 2 (โคนม) จะเป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาที่ดีที่สุดก็ตาม แต่ก็ควรมีการปรับปรุงคุณภาพของเกษตรกรด้วย โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์และการทำงานร่วมกัน เป็นหมู่คณะ ซึ่งทำได้โดยการปรับปรุงคุณภาพเกษตรกรด้วย โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์และการทำงานร่วมกัน เป็นหมู่คณะ ซึ่งทำได้โดยการปรับปรุงและให้การอบรมความรู้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพิ่มกิจกรรมที่เกษตรกรจะมีส่วนทำร่วมกัน ในการพัฒนาสหกรณ์ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรเกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน และช่วยเหลือตนเองมากขึ้นด้วย

หมู่บ้านที่ 3 มีระดับการพัฒนาอยู่ในอันดับที่ 3 เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นทางด้านกายภาพ ซึ่งมีระดับการพัฒนาในอันดับที่ 2 ในโครงการทั้งนี้เพราะมีความได้เปรียบในด้านระยะทางจากหมู่บ้านมายังสหกรณ์ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน การที่ถนนและผิวการจราจรดีสามารถใช้งานได้ตลอดปี มีการบริการน้ำจากอ่างดี แต่มีพื้นที่ถือครองต่ำที่สุด และมีพื้นที่เพาะปลูก ต่อพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกต่ำ คือการใช้ที่ดินที่ยังไม่ตรงกับสมรรถนะที่ดินทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่รับน้ำฝนน้อยและปริมาณน้ำในอ่างน้อย ส่วนด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่ต่ำสุดคืออันดับที่ 7 คือมีรายได้ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับทุกหมู่บ้าน ทำให้มีทรัพยากรน้อย ในขณะที่เดียวกันก็มีรายจ่ายที่ต่ำที่สุดด้วย ในด้านศักยภาพของประชากรอยู่ในอันดับที่ 3 เมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ หมู่บ้านที่ 3 มีปัญหาเร่งด่วนที่ต้องการปรับปรุงคือ พื้นที่ถือครองทางการเกษตรต่ำสุด แต่สามารถขยายได้ตามสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสม แก่การเกษตรได้ครอบครัวละ 12.09 ไร่ ซึ่งเมื่อรวมกับพื้นที่ถือครองเดิมที่มีอยู่จะมีพื้นที่ถือครองทั้งสิ้น 16.58 ไร่ แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ดังกล่าวก็ยังนับว่าไม่เพียงพอกับการยังชีพ เมื่อพิจารณาจากการศึกษาในบทที่ 2 ที่แต่ละครอบครัวควรจะได้รับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรอย่างต่ำที่สุด 30 ไร่ และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งในโครงการยังไม่มีพอ อย่างไรก็ตามก็ควรเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยการวางแผนการผลิตและการใช้ที่ดินให้ตรงกับสมรรถนะที่ดิน รวมทั้งการบำรุงดิน และปรับปรุงการบริการจากอ่างเก็บน้ำ รวมทั้งการปรับปรุงสภาพถนนและการปรับพื้นที่ส่วนด้านเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่เร่งด่วนมากในการปรับปรุงคือ การปรับปรุงรายได้ภาคเกษตรโดยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทั้งด้านการเพาะปลูกและการบำรุงเลี้ยงโคนม เพื่อ

ให้ได้บ้านมั่นคงเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ควรจัดหาอาชีพเสริมที่จะไม่มีผลกระทบต่อเกษตรกร โดยสามารถทำได้ในช่วงเว้นว่างจากฤดูเพาะปลูก ส่วนด้านประชากร เป็นปัญหาที่เร่งด่วนที่ต้องปรับปรุง เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ คือการอบรมให้ความรู้ทางด้านการเกษตร และสหกรณ์ การฝึกฝนการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และการหัดให้เกษตรกรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะมีส่วนทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงานและการช่วยเหลือตนเองมากขึ้น ทั้งนี้ต้องให้เกษตรกรทราบว่าหน่วยงานของรัฐจะต้องถอนตัวออกไปในที่สุด และเกษตรกรจะต้องเป็นผู้ดำเนินงานสหกรณ์ด้วยตนเอง ดังนั้นในระยะเวลานี้จึงควรฝึกให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์มากขึ้น

หมู่บ้านที่ 4 มีระดับการพัฒนาอยู่ในอันดับที่ 7 ซึ่งมีระดับการพัฒนาที่ต่ำที่สุด และเกษตรกรในหมู่บ้านที่ 4 ถึง 75% ยังมีฐานะที่ยากจน สภาพบ้านเรือนทั่วไปยังเป็นหลังคามุงจาก เป็นหมู่บ้านที่มีเกษตรกรอยู่มากที่สุดถึง 76 ครัวเรือน มีความเสียเปรียบด้านกายภาพในด้านพื้นที่รับน้ำอ่างมีน้อย การปลูกพืชไม่เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดิน ปริมาณน้ำในอ่างมีน้อย ส่วนในด้านเศรษฐกิจมีรายได้ต่ำมีหนี้สินสูงที่สุด และมีมูลค่าทรัพย์สินต่ำที่สุด นอกจากนี้ยังมีสภาพของประชากรต่ำเนื่องจากมีอัตราส่วนการะวัยแรงงานสูงและมีขนาดครอบครัวที่ใหญ่

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหมู่บ้านที่ 4 มีปัญหาด้านกายภาพที่เร่งด่วนคือ การขยายพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ซึ่งตามสมรรถนะที่ดินสามารถขยายได้อีกครอบครัวละ 9.76 ไร่ รวมเนื้อที่ถือครองทั้งสิ้น 14.91 ไร่ นอกจากนี้ยังควรมีการปรับปรุงบำรุงดิน การปรับพื้นที่ให้เสมอการเพิ่มปริมาณน้ำชลประทานและการปรับปรุงสภาพถนนให้ใช้งานได้ดีตลอดปี ส่วนปัญหาเร่งด่วนรองลงมาคือ การปรับปรุงบริการจากอ่างเก็บน้ำ การขยายพื้นที่รับน้ำฝนอันจะได้เพิ่มจากการขยายพื้นที่ถือครองทางการเกษตรการปรับปรุงผิวการจราจร ส่วนปัญหาเศรษฐกิจ เนื่องจากหมู่บ้านที่ 4 เป็นหมู่บ้านที่ยากจนที่สุด จึงควรมีการปรับปรุงรายได้จากภาคเกษตรและภาคนอกเกษตรทั้งในด้านการวางแผนการเพาะปลูก การใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดิน การส่งเสริมอาชีพเสริมส่วนด้านประชากร ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความเร่งด่วนมากเช่นกัน ควรปรับปรุงโดยการให้การอบรมเกี่ยวกับระบบสหกรณ์ เน้นการให้ความรู้ที่เกษตรกรสามารถนำไปประยุกต์ใช้เองได้ และการจัดกิจกรรมให้ทำร่วมกัน และการสร้างความกระตือรือร้นในการทำงานและการช่วยเหลือตนเอง

หมู่บ้านที่ 5 มีระดับการพัฒนาอยู่ในอันดับที่ 6 ทั้งนี้มีความเสียเปรียบทางด้านกายภาพโดยจัดระดับการพัฒนาในอันดับที่ 5 คือ ถนนโครงการและผิวการจราจรไม่ดีไม่ลามารถใช้ได้ตลอดปี ตลอดจนที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ห่างไกลจากที่ตั้งสหกรณ์ การใช้ที่ดินไม่ตรงกับสมรรถนะที่ดิน กล่าวคือ การปลูกพืชให้เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดินมีอัตราส่วนที่ต่ำที่สุด แม้ว่าจะมีปริมาณน้ำในอ่างมาก และ

การบริการจากอ่างเก็บน้ำก็ทำตามแต่การใช้ที่ดินไม่ตรงกับสมรรถนะที่ดิน ก็ทำให้มีผลผลิตต่ำ จึงทำให้ผลผลิตไม่พอกแก่การยังชีพ ในด้านเศรษฐกิจอยู่ในอันดับที่ 4 นั้น มีรายได้ภาคเกษตรที่ต่ำ และมูลค่าทรัพย์สินที่ต่ำ ในขณะที่เดียวกันก็มีหนี้สินที่สุุด้านศักยภาพของประชากรอยู่ในระดับต่ำ

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหมู่บ้านที่ 5 มีปัญหาด้านกายภาพที่เร่งด่วน คือ การขยายพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ซึ่งหมู่บ้านที่ 5 สามารถจะขยายพื้นที่ถือครองได้ครอบครัวละ 11.79 ไร่ เมื่อรวมกับพื้นที่ที่ถือครองอยู่ก่อนแล้วรวม เป็นพื้นที่ 17.78 ไร่ อย่างไรก็ตามการเพาะปลูกก็ยังจำเป็นต้องมีการวางแผนการเพาะปลูกให้ตรงกับสมรรถนะที่ดิน นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องปรับปรุงสภาพถนนและวิศวกรรมจราจรให้สามารถใช้งานได้ตลอดปี เพื่อความสะดวกในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรไปยังแปลงกลางที่ตั้งสหกรณ์ นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีการปรับปรุงการบำรุงดิน และการปรับพื้นที่ให้เสมอ ส่วนด้านเศรษฐกิจนั้น มีปัญหาเร่งด่วนคือ การปรับปรุงรายได้ภาคเกษตรโดยการวางแผนการเพาะปลูก และการจัดหาอาชีพเสริมเพื่อปรับปรุงรายได้ภายนอกเกษตร รวมทั้งการพัฒนาวิธีการเลี้ยงโคนม เพื่อให้มีน้ำนมดิบเพิ่มมากขึ้น ส่วนการพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพขึ้น จำเป็นต้องมีการอบรมเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสหกรณ์ การทำงานร่วมกัน และการสร้างความกระตือรือร้นในการทำงาน รวมทั้งการสร้างความสำเร็จในการช่วยเหลือตนเอง เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ในโครงการ

หมู่บ้านที่ 6 มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับที่ 5 ซึ่งมีความได้เปรียบและเสียเปรียบทางด้านกายภาพจัดอยู่ในอันดับที่ 6 ดังนี้คือมีพื้นที่รับน้ำฝนที่อยู่วิศวกรรมจราจรภายในโครงการไม่ดี และมีระยะทางจากหมู่บ้านไปยังสหกรณ์เป็นระยะทางไกล ส่วนด้านที่ได้เปรียบคือมีพื้นที่รับน้ำอ่างเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุด แต่การบริการจากอ่างเก็บน้ำไม่ดี ส่วนด้านเศรษฐกิจอยู่ในอันดับที่ต่ำมากคืออยู่ในอันดับที่ 6 นั้นหมู่บ้านที่ 6 มีรายได้ภาคเกษตรต่ำที่สุด ส่วนรายได้จากภาคนอกเกษตรนั้นอยู่ในระดับปานกลาง แต่จากการสัมภาษณ์ทราบว่ารายได้ภาคนอกเกษตรส่วนหนึ่งได้จากการตัดไม้ในป่านำไปขาย ซึ่งเป็นการทำลายป่าไม้ จึงควรหาอาชีพเสริมทดแทนรายได้จากการตัดไม้ เพื่อเป็นการรักษาป่าไม้ไว้ นอกจากนี้ยังมีมูลค่าทรัพย์สินต่ำและหนี้สินสูง ส่วนด้านประชากรมีศักยภาพในการพัฒนาที่ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่น ๆ แล้วอยู่ในอันดับที่ 5 ซึ่งนับว่าต่ำ อันเนื่องมาจากมีอัตราส่วนภาระแรงงานที่สูงที่สุดในโครงการ

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหมู่บ้านที่ 6 มีปัญหาเร่งด่วนด้านกายภาพที่ต้องปรับปรุงคือ การขยายพื้นที่ถือครองทางการเกษตร การเพิ่มพื้นที่ถือครองนี้สามารถขยายได้ครอบครัวละ 8.57 ไร่ รวมพื้นที่ถือครอง 14.63 ไร่ ต่อครัวเรือน แต่อย่างไรก็ดีก็จำเป็นต้องมีการบำรุงดิน และการปลูกพืช

ให้เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดิน การปรับปรุงบริการจากอ่างเก็บน้ำ การปรับปรุงสภาพถนนให้ใช้งาน
 ได้ตลอดปี และการปรับปรุงผิวการจราจร เพื่อสะดวกแก่การคมนาคม การปรับพื้นที่ให้เสมอในบางแห่ง
 และให้เป็นขั้นบันไดในพื้นที่ที่มีความลาดชัน ส่วนด้านเศรษฐกิจควรปรับปรุงรายได้ภาคเกษตร การวาง
 แผนการเพาะปลูก การปรับปรุงวิธีการเลี้ยงโคนม การจัดหาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกร
 ให้มีรายได้จากภาคนอกเกษตรเพิ่มขึ้น ส่วนด้านการพัฒนาคุณภาพเกษตรกรควรมีการอบรม ความรู้
 เกี่ยวกับสหกรณ์ และการทำงานเป็นหมู่คณะ โดยเริ่มต้นจากคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อกระตุ้นให้เกิด
 ความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพ และช่วยเหลือตนเองมากขึ้น

อนึ่ง จะเห็นได้ว่า ด้านการปรับปรุงคุณภาพของ เกษตรกรในหมู่บ้านทุกหมู่บ้านของ
 โครงการมีระดับความต้องการที่สูงมาก เนื่องจากในการพัฒนาโครงการหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตร
 สันกำแพงนั้น จำเป็นต้องให้เกษตรกรมีความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเอง และสามารถดำเนิน
 โครงการสหกรณ์ต่อไปได้ด้วยตนเอง เนื่องจากหน่วยงานของรัฐบาล ที่เข้ามาช่วยเหลือจะต้องถอยตัว
 ออกไปในที่สุด ดังนั้น ระยะเวลาที่ จึงควรฝึกให้เกษตรกรสามารถทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และ
 เข้าใจหลักการสหกรณ์ว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรอย่างไรบ้าง เพราะการสหกรณ์ที่แท้จริง
 นั้น เป็นการร่วมมือกันของสมาชิกในการพัฒนาตนเอง ดังนั้น หากเกษตรกรไม่เข้าใจระบบสหกรณ์ได้
 อย่างแท้จริง และไม่ร่วมมือกันในการดำเนินการแล้ว สหกรณ์ก็ไม่อาจจะดำรงอยู่ได้

อย่างไรก็ดี ในสภาพปัจจุบันสหกรณ์การเกษตรสันกำแพง ที่มีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
 เป็นแกนกลางสำคัญก็ยังมีสิ่งที่เป็นปัญหาและควรแก่การปรับปรุงอยู่หลายประการด้วยกัน เนื่องจาก
 หากองค์กรสหกรณ์ซึ่งเป็นองค์กรสำคัญในการดำเนินงาน และพัฒนาโครงการหมู่บ้านทั้งเจ็ดนี้ ไม่
 สามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แก่เกษตรกรที่เป็น
 สมาชิกของโครงการด้วย ปัญหาของสหกรณ์ที่ต้องปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้คือ

1. ปรับปรุงด้านการตลาดในการรับซื้อผลผลิตของสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สมาชิก
 สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่ยุติธรรม ทั้งนี้ สหกรณ์จะต้องปรับปรุงโดยการหาตลาดเพิ่มขึ้น โดย
 อาจหาผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำแนะนำและจัดการหาตลาด
2. ปรับปรุงด้านการหาปัจจัยการผลิตมาขายเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สมาชิกสามารถซื้อ
 ปัจจัยการผลิตได้ในราคาที่ยุติธรรม
3. ปรับปรุงด้านร้านค้า เพื่อหาเครื่องอุปโภค-บริโภคมาจำหน่ายแก่สมาชิก ทั้งนี้ต้อง
 ปรับปรุงด้านการบริหาร เนื่องจากร้านค้าที่เคยมีอยู่ประสบกับปัญหาความขาดทุน
4. ปรับปรุงด้านการบัญชีให้มีระเบียบและประสิทธิภาพมากขึ้น

ตารางที่ 78(ก) แสดงรายได้ของเกษตรกรที่จะเพิ่มขึ้นจากการขยายพื้นที่การเพาะปลูก และจำนวนเกษตรกรที่สามารถเพิ่มขึ้น

1	2	3	4	5	6	7-(3-4)	8-(5 6 7)	9	10	11	12	13-(9-12)	14- ^{11 2 13} ₂	15-(8-4)	16	17	18-(15-16)	19-(18-17) 2	20-(19-17)
หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	พื้นที่เพาะปลูกการปลูกข้าว (ไร่)	พื้นที่มีการปลูกข้าว (ไร่)	ราคาได้เฉลี่ยต่อไร่ (ปี 27-28) (ก.ก.)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (ก.ก.)	พื้นที่ที่สามารถขยายการปลูกข้าว (ไร่)	รายได้ที่จะเพิ่มขึ้นจากการปลูกข้าว (เฉลี่ยต่อครัวเรือนบาท)	พื้นที่แกการปลูกข้าว (ไร่)	พื้นที่มีการปลูกข้าว	ยางปลูกเฉลี่ยต่อไร่ (ปี 27-28) (ก.ก.)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (ก.ก.)	พื้นที่ที่สามารถขยายการปลูกข้าว (ไร่)	รายได้ที่จะเพิ่มขึ้นจากการปลูกข้าว (เฉลี่ยต่อครัวเรือนบาท)	รวมรายได้ที่จะเพิ่มขึ้น (เฉลี่ยต่อครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ปี 2525	เป้าหมายนโยบายรายได้ควรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยครอบครัวละ 50%	รวมรายได้ที่ควรหามาขยายพื้นที่รวมกับรายได้เดิมเฉลี่ยต่อครัวเรือน	จะมีรายได้มากกว่าเป้าหมายหมู่บ้านละ	จะสามารถให้เกษตรกรเข้าอยู่ในพื้นที่โครงการได้ (ครัวเรือน)
1	57	216	35.50	4.75	114.51	180.5	1,722.42	135	11	1.97	1,177.97	124	5,048.32	6,770.74	11,294.82	16,942.23	18,065.56	64,029.81	3.78
2	52	131	41.75	4.75	114.51	89.25	933.55	304	27.75	1.97	1,177.97	276.25	12,328.19	13,261.74	11,808.75	17,713.13	25,070.49	38,258.72	2.16
3	51	448	18	4.75	114.51	430	4,586	250	14.50	1.97	1,177.97	235.5	10,715.72	15,301.72	8,617.15	12,925.73	28,227.45	780,387.72	60.37
4	76	543	42.88	4.75	114.51	500.12	3,579.30	342	15.50	1.97	1,177.97	326.5	9,969.42	13,548.72	12,784.53	19,176.80	32,725.52	1,029,702.72	53.69
5	31	214	22.25	4.75	114.51	191.75	3,364.42	223	-	1.97	1,177.97	233	16,693.35	20,057.77	12,360.71	18,540.06	32,418.48	430,200	23
6	37	76	8	4.75	114.51	68	999.64	318	1.50	1.97	1,177.97	315.5	19,787.83	20,787.47	7,654.20	11,481.3	32,268.77	769,136.39	67

หมายเหตุ 1. พื้นที่หมู่ 2 รวมกับหมู่ 2(โคนม)

2. ราคาผลผลิตมาจาก สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2527-2528 ศูนย์สถิติการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในการพัฒนาโครงการหมู่บ้านสหกรณ์นี้ ในกรณีที่มี เป้าหมายให้เกษตรกรสามารถเพิ่มรายได้โดยเฉลี่ยครอบครัวละ 50 เปอร์เซ็นต์ของรายได้เดิม ดังนั้น หากรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น เมื่อรวมกับรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่มีอยู่เดิม มากกว่า เป้าหมายแล้ว ก็ทำให้สามารถเพิ่มจำนวนเกษตรกรได้ในแต่ละหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ดี จำนวนเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านที่เพิ่มขึ้นนั้น ขึ้นอยู่กับจำนวนรายได้ และ เป้าหมายในการพัฒนารายได้ของแต่ละหมู่บ้านที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้คือ

หมู่บ้านที่ 1	สามารถเพิ่มจำนวนเกษตรกรได้อีก	3-4	ครอบครัว
หมู่บ้านที่ 2	สามารถเพิ่มจำนวนเกษตรกรได้อีก	2	ครอบครัว
หมู่บ้านที่ 3	สามารถเพิ่มจำนวนเกษตรกรได้อีก	60	ครอบครัว
หมู่บ้านที่ 4	สามารถเพิ่มจำนวนเกษตรกรได้อีก	54	ครอบครัว
หมู่บ้านที่ 5	สามารถเพิ่มจำนวนเกษตรกรได้อีก	23	ครอบครัว
หมู่บ้านที่ 6	สามารถเพิ่มจำนวนเกษตรกรได้อีก	67	ครอบครัว

ฉะนั้น การจะเพิ่มจำนวนสมาชิกโครงการในหมู่บ้านนี้ ย่อมต้องหมายถึง การที่มีการวางแผนการเพาะปลูกให้ตรงกับสมรรถนะที่ดิน การจัดการตลาด และการบริการด้านน้ำให้เพียงพออีกด้วย

อย่างไรก็ดี ในสภาพปัจจุบันสหกรณ์การเกษตรสันกำแพง ที่มีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท เป็นแกนกลางสำคัญก็ยังมีสิ่งที่เป็นปัญหาและควรแก่การปรับปรุงอยู่หลายประการด้วยกัน เนื่องจากหากองค์กรสหกรณ์ซึ่งเป็นองค์กรสำคัญในการดำเนินงาน และพัฒนาโครงการหมู่บ้านทั้งเจ็ดนี้ ไม่สามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของโครงการด้วย ปัญหาของสหกรณ์ที่ต้องปรับปรุงแก้ไข มีดังนี้คือ

1. ปรับปรุงด้านการตลาดในการรับซื้อผลผลิตของสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สมาชิกสามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่ยุติธรรม ทั้งนี้ สหกรณ์จะต้องปรับปรุงโดยการหาตลาดเพิ่มขึ้น โดยอาจหาผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำแนะนำและจัดการหาตลาด
2. ปรับปรุงด้านการหาปัจจัยการผลิตมาขายเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สมาชิกสามารถซื้อปัจจัยการผลิตได้ในราคาที่ยุติธรรม

3. ปรับปรุงด้านร้านค้า เพื่อหาเครื่องอุปโภค-บริโภคมาจำหน่ายแก่สมาชิก ทั้งนี้ต้องปรับปรุงด้านการบริหาร เนื่องจากร้านค้าที่เคยมีอยู่ประสบกับปัญหาความขาดทุน
  4. ปรับปรุงด้านการบัญชีให้มีระเบียบและประสิทธิภาพมากขึ้น
  5. ให้คณะกรรมการดำเนินงานและปฏิบัติงานมีส่วนในการ เสนอนโยบายเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับโครงการและสามารถ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นดี
  6. ผู้บริหารสหกรณ์ควรจะ เข้าคลุกคลีกับปัญหามากขึ้น โดยการเข้ามาอยู่ในโครงการมากขึ้น และพบปะพูดคุยกับสมาชิก เพื่อให้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในโครงการ
  7. ปรับปรุงธุรกิจการ เกษตรที่เป็นอยู่ให้เป็น เกษตร-อุตสาหกรรมแบบครบวงจร ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกด้วย
  8. แผนโครงการควรจะมีการระบุไว้ให้ชัดเจน เพื่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาโครงการได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
  9. เจ้าหน้าที่ควรจะชี้แจงปัญหาและโครงการที่ทำแก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกเกิดความเข้าใจผลประโยชน์ของโครงการที่ทำ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน
  10. ควรให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น
  11. ควรให้มีการประเมินโครงการ และผลงานต่าง ๆ ที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว เพื่อดูผลการพัฒนาของโครงการ และสามารถแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อการดำเนินโครงการจะได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- แต่อย่างไรก็ตาม ในการแก้ไขปัญหของโครงการย่อมต้องอาศัยความร่วมมือของเกษตรกรในโครงการ ซึ่งเป็นผู้ที่ทราบถึงปัญหาและสาเหตุได้เป็นอย่างดี และความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล ทั้งนี้ ในการช่วยเหลือของหน่วยงานราชการนั้น ย่อมต้องมุ่ง เน้นให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของโครงการช่วยเหลือตนเองในการพัฒนาโครงการด้วย เพื่อให้โครงการสามารถยืนหยัดได้ด้วยการดำเนินงานของสมาชิก ภายหลังการถอนตัวของหน่วยงานรัฐบาลต่อไป ดังวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 80 แสดงความเร่งด่วนของความต้องการปรับปรุงของโครงการหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรสีมฟ้าพันพูน

หมู่ที่	กายภาพ										เศรษฐกิจ					ประชากร			
	ขยายเขตการเกษตรของหมู่บ้าน	จัดที่ดินที่รับโอน	จัดที่ดินที่รับโอนว่าง	เก็บประปรายเขตเกษตร	ปรับปรุงแปลงเกษตรจากอ่าวถึงน้ำ	ปรับปรุงสภาพถนนให้ใช้งานได้ตลอดปี	ปรับปรุงผิวจราจรราด	ปรับปรุงถนนการปลูกยาง	ปรับคันที่	ปรับปรุงรางรถไฟ	ปรับปรุงรายได้อาเภตร	วางแผนการเพาะปลูก	จัดหาอาชีพเสริม	ปรับปรุงวิธีการเลี้ยงโคนม	ปรับปรุงรายได้อาเภตร	ยอมรับปรับปรุงอย่างเร่งด่วน	ยอมรับปรับปรุง	ควรปรับปรุง	คิดว่าไม่จำเป็นต้องปรับปรุงจะดีกว่า
1	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●	○	●	●	●	●	●
2	●	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●	●	●	●	●
2 (รวม)	●	○	●	●	●	●	●	●	○	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●
3	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●	●	●	●	●	●	●
4	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●	●	●	●	●	●	●
5	●	○	●	○	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
6	●	○	○	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

หมายเหตุ

- ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วน
- ◐ ควรปรับปรุง
- ◑ ควรปรับปรุง
- คิดว่าไม่จำเป็นต้องปรับปรุงจะดีกว่า

รายละเอียดของการปรับปรุงสหกรณ์ในแต่ละด้าน

๑. ด้านกายภาพ แบ่งการปรับปรุงออกได้ดังนี้คือ

- การขยายพื้นที่ถือครองทางด้านการเกษตร ซึ่งจะเป็นการเพิ่มพื้นที่รับน้ำฝน และรับน้ำอ่างให้แก่ เกษตรกรได้ทุกครั้งเรือน โดยขยายในบริเวณที่ยังมิได้ทำประโยชน์ แต่จากการสำรวจพบว่า เป็นพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้ เช่น ยาลูบ ถั่วต่าง ๆ พืชไร่ เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ที่สามารถขยายได้มีประมาณ ๒,๖๐๐ ไร่ ซึ่งสามารถแบ่งให้ได้เฉลี่ยครอบครัวละ ๘.๑๖ ไร่ ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองรวมโดยเฉลี่ยครอบครัวละ ๑๓.๘ ไร่ แต่จะต้องเป็นการทำการเกษตรแบบ Intensive และมีการบำรุงดินอยู่เสมอ ทั้งนี้โดยสามารถนำเอามูลไก่จากฟาร์มไก่ไข่ และมูลโคนมที่เลี้ยงมาทำเป็นปุ๋ยหมัก ซึ่งสามารถประหยัดรายจ่ายในการซื้อปุ๋ย อีกทั้งยังเป็นการหมุนเวียนผลผลิตของโครงการได้อีกด้วย

- การเพิ่มแหล่งน้ำชลประทาน โดยมีการขุดบ่อน้ำเพิ่มขึ้น และการรักษาแหล่งต้นน้ำลำธารโดยไม่ตัดไม้เพิ่มขึ้น และส่งเสริมให้มีการปลูกป่า นอกจากนั้นยังอาจหาทางนำน้ำจากแหล่งน้ำใกล้เคียงมาใช้ เช่น แหล่งน้ำแม่ทา ฝ่ายแม่ลาย อ่างเก็บน้ำบัวยงก้า อ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้ ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงโครงการ ต่อต่อมายังมีหมู่บ้านในโครงการ ซึ่งอ่างเก็บน้ำทั้งสองนี้อยู่ทางตอนเหนือของหมู่บ้านที่ ๔ และมีความจุน้ำมาก กล่าวคือ อ่างเก็บน้ำห้วยง้า มีความจุ ๑,๕๔๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร และห้วยฮ่องไคร้ มีความจุ ๒,๐๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร^๑ ซึ่งจะสามารถลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งลงได้

- การปรับปรุงบริการจากอ่างเก็บน้ำนั้น ควรจะให้กรรมการที่บริหารการเปิดปิดน้ำควบคุมการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำให้รัดกุมยิ่งขึ้น ควรใช้ในฤดูแล้ง ส่วนฤดูฝนควรใช้น้ำฝนจากแหล่งน้ำธรรมชาติแทน

^๑ อ่างเก็บน้ำดังกล่าวตั้งอยู่นอกโครงการสหกรณ์ แต่มีความเป็นไปได้ในการนำน้ำมาใช้ในการเกษตรของสหกรณ์ เนื่องจากมีความจุมากพอสมควร ดังการศึกษาของ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย และแสดงไว้ในแผนที่ ๒๒ หน้า ๑๖๖.

- การปรับปรุงสภาพถนน เนื่องจากถนนในโครงการส่วนใหญ่เป็นดินอุทรา จึงควรมีการปรับปรุงโดยการลาดยางแอสฟัลต์ ซึ่งการลงทุนทำถนนนอกจากจะเป็นการลงทุนเพื่อการคมนาคมของโครงการเองแล้ว เนื่องจากบ่อน้ำพุร้อน อำเภอสินกาแพง จะเข้าออกโดยผ่านทางถนนสายหลักของโครงการ ดังนั้น การทำถนนให้มีผิวการจราจรที่ดีจึงทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาท่องเที่ยวได้สะดวกมากยิ่งขึ้น อันจะนำรายได้มาสู่โครงการในการขายอาหาร และของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวได้อีกด้วย

- การปรับพื้นที่ เนื่องจากที่ดินบางส่วนของโครงการมีลักษณะลาดชัน ดังนั้น การปรับพื้นที่ให้เป็นขั้นบันได สามารถทำให้ขยายพื้นที่เพาะปลูก และเป็นการลดการพังทลายของหน้าดินได้อีกด้วย

๒. ด้านเศรษฐกิจ แบ่งการปรับปรุงด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

- การปรับปรุงรายได้ ซึ่งจะเป็นรายได้จากภาคเกษตร และภาคนอก เกษตร ในภาคเกษตรนั้น จะต้องปรับปรุงประสิทธิภาพในการเพาะปลูก และการดูแลเอาใจใส่ในการเลี้ยงโคนมมากขึ้น เนื่องจากโคนมเป็นรายได้ของภาคเกษตรที่สำคัญมาก ทั้งนี้อาจมีการปรับปรุงพันธุ์โคนม และการเลี้ยงโคนมในระบบฝูงโคนมเป็นฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ ซึ่งสมาชิกเลี้ยงร่วมกัน ส่วนภาคนอกเกษตรจะต้องมีการปรับปรุงโดยการหาอาชีพเสริมมาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่มีผลกระทบต่อภาคเกษตร คือ ทำในช่วงที่ไม่ได้ทำการเกษตร

- การวางแผนการเพาะปลูก โดยที่สหกรณ์มีตลาดรับซื้ออยู่ในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากโครงการมากนัก และเป็นตลาดที่เป็นศูนย์กลางการส่งต่อไปยังจังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียงได้ด้วย ดังนั้น การเพาะปลูกจึงทำให้เหมาะสมกับสมรรถนะที่ดินเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้ในตอนแรก เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความรู้และการอบรมแก่เกษตรกรในการวางแผนการผลิต และการปลูกพืชให้ตรงกับสมรรถนะที่ดิน รวมทั้งให้มีการปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อให้เกษตรกรสามารถวางแผนการเพาะปลูกด้วยตนเองได้

- การจัดหาอาชีพเสริม เนื่องจากหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง เป็นหมู่บ้านที่มีการทำการเกษตรเป็นหลัก ดังนั้น อาชีพเสริมควรเป็นอาชีพที่ไม่มีผลกระทบต่อการทำงานเกษตร เช่น การทอผ้า การเย็บผ้า ถักทอเสื้อผ้า อันเป็นหัตถกรรมที่ทำชื่อเสียงให้แก่อำเภอสันกำแพง อีกทั้งไม่จำเป็นต้องใช้พื้นที่ในการผลิตมากนัก และการลงทุนไม่สูง ส่วนการหาผู้เชี่ยวชาญมาฝึกอบรมทำได้ไม่ยาก เนื่องจากอำเภอสันกำแพง มีผู้ที่ทำอาชีพนี้กันมาก จึงอาจสามารถหาได้จากผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านใกล้เคียง นอกจากการทอผ้า การเย็บผ้า ถักทอดังกล่าวแล้ว ยังสามารถจัดทำสิ่งของที่ระลึกที่จะขายให้แก่นักท่องเที่ยวที่มายังบ่อน้ำพุร้อนที่อยู่ใกล้บริเวณโครงการ

- การปรับปรุงการเลี้ยงโคนม โดยให้ความรู้แก่เกษตรกรในการเลี้ยงโคนม การปลูกหญ้าเพิ่มขึ้น การปรับปรุงพันธุ์โคนม และการส่งเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในการผสมพันธุ์โคมาช่วยในการขยายพันธุ์โคนมเพิ่มขึ้น

- การปรับปรุงรายได้ภาคนอกเกษตร นอกจากการทำอาชีพเสริมแล้ว ยังสามารถแปรรูปสินค้าเกษตรออกเป็นสินค้าแปรรูป เช่น การแปรรูปพืชผลทางการเกษตรเป็นอาหารสัตว์ หรือ การบรรจุห่อถั่วลิสงที่มีการกะเทาะ เม็ดออกแล้ว รวมทั้งการส่งเสริมการปลูกพืชบางชนิดที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผสมอาหารสัตว์ เพื่อให้เป็นการเกษตร - อุตสาหกรรม แบบครบวงจร ซึ่งรวมทั้งการแปรรูปอาหารอย่างง่าย ๆ เช่น การทำน้ำนมถั่วเหลือง หรือการต้มถั่ว (โคนม) แล้วขายให้แก่นักท่องเที่ยวบริเวณน้ำพุร้อน เป็นต้น ซึ่งการปรับปรุงรายได้นี้จะต้องไม่กระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น การตัดไม้ แต่ควรส่งเสริมให้มีการปลูกป่าในบริเวณหมู่บ้านที่ ๖ ที่อยู่ติดกับป่า และทำสวนป่าเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้น

๓. ด้านประชากร จากการที่สมาชิกของโครงการยังไม่เข้าใจหลักการสหกรณ์เท่าที่ควร และอาจไม่สามารถดำเนินธุรกิจสหกรณ์ต่อไป ภายหลังจากการถอนตัวของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทได้ จึงควรมีการปรับปรุงด้านต่าง ๆ ดังนี้

- การอบรมความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ เนื่องจากสหกรณ์สันกำแพงมีรูปแบบสหกรณ์ที่เลียนแบบมาจากโมซาฟของอิสราเอล แม้จะมีจุดประสงค์ในการรวมตัว เป็นสหกรณ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ โมซาฟรวมตัวขึ้นเพื่อก่อตั้งประเทศอิสราเอล แต่สหกรณ์สันกำแพงเป็น

การหาที่ทำงานให้กับผู้ไม่มีที่ทำงาน แต่โดยหลักการคือ การรวมตัวกันเพื่อประโยชน์ของสมาชิก อีกทั้ง สหกรณ์สหกรณ์แห่งมีรูปแบบที่กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของสหกรณ์ แต่สมาชิกมีสิทธิทำกินได้ทราบเท่าที่ทำการเพาะปลูก และมีรูปแบบคล้ายไร่ไฟเฟเชน คือ สมาชิกทุกคนจะต้องรับผิดชอบหนี้สินร่วมกัน ดังนั้น การจะดำเนินการสหกรณ์ได้ สมาชิกจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักสหกรณ์ ซึ่งหลักสหกรณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การอบรมให้ความรู้แก่สมาชิก ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการรวมตัวของสมาชิกเพื่อพัฒนาสภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้น หากสมาชิกขาดความเข้าใจ และรับผิดชอบร่วมกัน สหกรณ์ก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้

- การจัดให้สมาชิกทำงานร่วมกัน เป็นหมู่คณะ ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกช่วยตนเอง และช่วยซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นหลักสำคัญของสหกรณ์ คือ การรวมตัวของสมาชิก เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้น การจัดให้สมาชิกทำกิจกรรมและรับผิดชอบงานร่วมกันจึงเป็นการฝึกกระบวนการประชาธิปไตยอีกด้วย ทั้งนี้โดยที่สมาชิกทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการจะเลือกกรรมการมาดำเนินงาน และการออกเสียงเลือกตั้ง แต่สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิออกเสียงได้หนึ่งเสียง และไม่มีสิทธิออกเสียงแทนกัน นอกจากนี้ยังทำให้สมาชิกได้มีโอกาสแสดงความสามารถ และแสดงความคิดริเริ่มต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งหากสมาชิกมีโอกาสเสนอความเห็นของตน และได้มีการปฏิบัติ ก็จะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกร่วมที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหา และเกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน ช่วยเหลือตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเห็นประโยชน์จากการทำงานร่วมกันนั่นเอง

๔. ด้านองค์กร มีปัญหาทั้งด้านองค์กรและบุคลากร ซึ่งสามารถปรับปรุงได้ดังนี้คือ

- ปรับปรุงด้านการตลาด โดยการหาแหล่งขายผลผลิตเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานไม่มีความชำนาญในด้านการทำธุรกิจ จึงควรจ้างผู้จัดการที่มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาดมาดำเนินการ เพื่อให้สามารถขายผลผลิตได้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกเพิ่มขึ้น ซึ่งหากการเพาะปลูกมีการวางแผนการผลิตไว้ล่วงหน้า และทำกันในพืชชนิดเดียวกันจำนวนมาก ก็จะทำให้การรับซื้อผลผลิตสะดวกมากยิ่งขึ้น

- จัดหาปัจจัยการผลิตมาขายเพิ่มขึ้น เนื่องจากปัจจัยการผลิตที่สหกรณ์ขายให้สมาชิกในปัจจุบัน ๘๐ % เป็นการขายปุ๋ย ดังนั้นจึงควรหาเมล็ดพันธุ์พืชที่เหมาะสม และเครื่องมือทางการเกษตร รวมทั้งอาหารสัตว์มาขายเพิ่มขึ้นให้แก่สมาชิกในโครงการ

- การปรับปรุงร้านค้าที่จะนำสินค้าที่จำเป็นแก่การดำรงชีพของเกษตรกรมาขาย
 ทั้งนี้โดยอาจจ้างสมาชิก เกษตรกร หรือการอาสาสมัครมาช่วยขายสินค้าในร้านค้า เพื่อนำผล
 กำไรมาขยายกิจการ และเป็นการลดต้นทุนในการจ้างพนักงานลงได้ด้วย อีกทั้งยังทำให้สมาชิก
 มีกิจกรรมทำร่วมกันและมีความรับผิดชอบยิ่งขึ้น
- ให้คณะกรรมการผู้ปฏิบัติงานมีส่วนในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการ
 แก้ไขปัญหาเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่กับปัญหา และรู้ความต้องการของสมาชิกได้ดี เพื่อ
 การแก้ไขปัญหาก็ได้ถูกต้องและรวดเร็วยิ่งขึ้น
- การระบุแผนการโครงการให้ชัดเจน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถ
 ทำงานได้อย่างต่อเนื่อง และทราบระยะเวลาของแผนงาน และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ทั้งนี้
 เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- การปรับปรุงด้านการบัญชี เนื่องจากการบัญชีที่ไม่เรียบร้อย ทำให้ร้านค้า
 ประสบปัญหาขาดทุน ดังนั้น จึงควรให้มีการจรรยาละเอียดยการสินค้า และจำนวนเงินให้ครบ
 ถ้วน โดยเจ้าหน้าที่อาจสอนให้สมาชิกเกษตรกรที่ร่วมทำงานในร้านค้า หัดทำก่อน
- ปรับปรุงธุรกิจการเกษตรให้เป็นเกษตร - อุตสาหกรรม แบบครบวงจร
 เป็นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หรือการทำเกษตรในรูปของฟาร์ม ซึ่งไม่กินเนื้อที่มาก
 มาก เช่น การเลี้ยงไก่ไข่เพิ่มขึ้นในหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะจะได้มูลไก่มาทำปุ๋ยได้อีกด้วย
 นอกจากการขายไข่ไก่ และการขายเนื้อไก่
- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ควรชี้แจงการดำเนินงานให้สมาชิก เข้าใจให้ชัดเจน
 เพื่อให้สมาชิก เห็นประโยชน์ของการดำเนินงานและร่วมมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
- ควรมีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้งานมี
 ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และไม่เกิดความขัดแย้งในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน
- ควรมีการประเมินโครงการและผลงานต่าง ๆ ที่โครงการได้ดำเนินงาน
 มาเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค เพื่อใช้ในการปรับปรุงสหกรณ์ต่อไป

อย่างไรก็ดี ปัญหาต่าง ๆ และแนวความคิดในการปรับปรุงก็มีความเร่งด่วนของ ปัญหาที่ต้องแก้ไขแตกต่างกัน ถึงกระนั้น การแก้ไขปัญหาก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ก็ ต้องเป็น การแก้ไขปัญหามาพร้อม ๆ กันทุกด้าน ทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร และองค์กร เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกัน และเป็นผลกระทบต่อกัน ดังนั้น การแก้ไขจึงจำ เป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งด้านสมาชิก และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และประเด็นที่สำคัญ ที่สุดในการปรับปรุงสหกรณ์สินค้าแห่ง ใด ๆ ก็ตาม ในการพัฒนาพื้นที่นั้นจะสำเร็จลุล่วงไปได้ก็ จำเป็นต้องมีการพัฒนาคุณภาพของประชากรในพื้นที่ด้วย เพื่อประชากรเหล่านั้นจะสามารถช่วย เหลือในการพัฒนาตนเองได้ต่อไป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ ๒๓

แผนแสดงความสัมพันธ์ของการดำเนินธุรกิจ

เศรษฐกิจแบบสมบูรณ์แบบ

